

EURÓPA KULTURÁLIS RÉGIÓINAK TÖRTÉNETE

Oktató: Kókai Sándor DSc habil. és Medgyesy S. Norbert PhD habil.
A kurzust alapította: Prof. Dr. habil. Berényi István DSc

BTR–DK–020, PPKE Történelemtudományi Doktori Iskola, I. évfolyam

2021. tavasz, kéthetente péntek, 12.30–15.30, Budapest, Sophianum 107. (Csapody Vera terem)

Az előadások rendje, követelmények

A félév előadásainak beosztása:

1. Február 19. – Dr. Kókai Sándor – Dr. Medgyesy S. Norbert: Bevezetés, a félév rendje. A házi dolgozat témaköreinek megbeszélése és struktúrája
2. Március 5. – Dr. Takács Miklós: A Kárpát-medence déli részének településrégészete az V. század elejétől a XVI. század közepéig (a hunoktól Mohácsig)
3. Március 19. – Dr. Medgyesy S. Norbert: Edukációs és búcsújáró körzetek (Sakrallandschaft) a Magyar Királyság területén és Közép-Európában, az újkorban
Húsvéti szünet: Március 29-től április 11-ig.
4. Április 16. – Dr. Kókai Sándor: A Délvidék, mint a nyugati és a keleti kereszténység puffer-zónája a 18–19. században
5. Április 30. – Dr. Kókai Sándor: A Bánság történeti földrajza (1718–1918)
6. Május 14. – Dr. Kókai Sándor: A történelmi Magyarország városhálózata és térstruktúrája (1870)

Kérem, hogy az alábbi lehetőségek közül válasszanak:

1. Készítsen egy 8–10 oldalas, forrásalapú, lábjegyzetelt és térképekkel ellátott dolgozatot, amely a tér, azaz a földrajzi erőforrások és adottságok, a kultúrtáj-változás, a településszerkezet, a szakrális vonatkozások és **a saját témakörének** kapcsolatát vizsgálja. Lehet mikrotörténeti tanulmány is és olyan írás, amely a későbbi disszertációjuknak egy alfejezetévé válhat. Jól sikerült munkákhoz publikációs lehetőséget biztosítunk. Kérjük, hogy a dolgozatokat **2021. május 30-ig** küldjék el a kokai.sandor@nye.hu és egyidejűleg a medgyesysnorbert@gmail.com címre is.
2. A házi dolgozat kiértékelésével együtt a félév során elhangzott anyagból és alapvető szakirodalomból szóbeli vizsgát tartunk 2021 júniusában.

Piliscsaba, 2021. február 9.

Berényi István professzor úr nevében is alapos és örömteli munkát kívánunk, üdvözlettel:

Kókai Sándor s. k.

Medgyesy S. Norbert s. k.

SZEMPONTOK A DOLGOZAT ELKÉSZÍTÉSÉHEZ

1. **A TÁJ adottságai:** Mi az adott térség, illetve népcsoport földrajzi, ökológiai adottsága? Mutassa be a természeti-táji környezet erőforrásainak évszázadokon átívelő emberi hasznosítási lehetőségeit! (pl. domborzat, talajviszonyok, csapadék, éghajlat, növényzet, állatvilág, erdő, ásványkincsek, ásványvíz és fürdők stb.). A táj- és erőforrás használat változását, a humán erőforrások mindenkori állapotát, annak mennyiségi és minőségi elemeit úgy mutassa be, hogy figyelembe veszi a településszerkezet sajátosságait. Mi jelenti a választott térség földrajzi határát? A közigazgatási határok milyen természeti adottságok mentén és mikor alakultak ki? Hogyan változtak 1000 esztendő alatt?
2. **EMBEREK A TÁJBAN:** Milyen anyanyelvű és milyen vallású népcsoportok laknak azon a tájon középkorban, valamint a karlócai békétől (1699) napjainkig? Mi az adott népcsoport eredete, honnan és mikor érkeztek, milyen speciális feladatkört (katonaság, kézművesség, kereskedelem, stb.) láttak el, milyen kiváltságokat kaptak? Volt-e önálló közigazgatásuk, az újkor idején kik voltak a földesuraik? Milyen vallású a vizsgált népcsoport? Volt-e vallásváltás a körükben a reformáció és a katolikus megújulás idején? A felekezetiesség hogyan függ össze az identitásukkal az újkorban? Hogyan kapcsolódott össze a szenttisztelet és a helybeliek foglalkozása, pl. kovácsok és tűzzel foglalkozók: Szent Ágota, utóbb Szent Flórián; határvédelem: Szent László, Szent Márton, Szent György, Szent Mihály.
3. **A KULTÚRTÁJ VÁLTOZÁSA:** Hogyan változott a táj az Árpád-kor óta napjainkig? Mik voltak a nagy kultúrtáj-változások? Mikor és miért következtek be? A teljes fejlődésfolyamatot úgy mutassa be, hogy egy-egy történelmi időszak (vagy időszak) jelenségeit vizsgálja, történelmi földrajzi és történelmi (humán) ökológiai megközelítéssel. Fokozottan figyeljen a köz- és szakigazgatási intézmények és kultúrtáj-változtató tevékenységekre: bányászat, folyam szabályozás, mocsárlecsapolás, kikötő-, vasút- és közútépítés, könnyű- és nehézipar kiépítése, autópályák.

Régióközpont-képző tényezők és vonzáskörzet kapcsolata

Az emberi tevékenységek tájban megjelenő folyamatai és azokból eredő térszerkezetek is nagyon változatosak ezért fokozottan figyeljen egy-egy nagyobb település vonzáskörzetére az alábbi szempontok szerint. Lehet külön-külön elemezni és komplexitásában értékelni. Melyik település hány tényezővel rendelkezik:

- a. szakigazgatási (pl. kerületi székhely, bányakapitányság, pénzügyigazgatóság stb.)
- b. vallási (kegyhelyek, egyházi székhelyek [püspökségek, székes- és társaskáptalanok, nagyobb monasztikus vagy koldulórendi szerzetesházak]);
- c. oktatási (kollégiumok, akadémiák, egyetemek);
- d. kulturális (nagyobb könyvtárak, nyomdák);
- e. gazdasági (országos vásártartó helyek, pénzverdék, bányák [a hospesjog miatt döntőek a városfejlődésben],
a **vásárvonal** települései = 1. Alföldi: Vác, Hatvan, Gyöngyös, Eger, Miskolc, Kassa, Ungvár, Munkács, Beregszász, Szatmárnémeti, Nagykároly, Nagyvárad, Nagyszalonta, Arad, Temesvár; 2. Kisalföldi: Pozsony, Galánta, Nagyszombat, Nyitra, Komárom, Pápa, Celldömölk, Kőszeg, Sopron);
- f. közlekedési (vízi átkelő = rév, közúti és vasúti csomópont);
- g. politikai (vármegyeszékhely, Árpád-kori várispánság központja, koronázó város!)

4. TÁJ ÉS LÉLEK, TÁJ ÉS SZELLEMISSÉG:

Az adott régió/táj benépesülésével és gazdasági birtokbavételével meginduló kultúrtáj-teremtő munka eredményeit az együtt élő népek közös alkotásaként és történelmi örökségeként értékeljük. A feltárt táj-, nép- és gazdaságtörténet, erősíti nemzeti identitásunkat, honszeretetünket és lokális kötődésünket. Ezért kiemelten fontos hangsúlyozni:

- a, Búcsújáráshelyek, helybeli szenttisztelet típusai.

b, Néprajzi, zenei és irodalmi vonatkozások; a tájegység ismert írói, költői, zeneszerzői, képzőművészei.

c, Jelentősebb műemlékeket a vizsgált területen.

5. VÁRMEGYÉK KAPCSOLATAI:

Melyik vármegye melyik másik vármegyével volt intenzívebb, kulturális, vallási vagy gazdasági alapú kapcsolatban? A vizsgált vármegye minek a révén (pl. folyó, rév, nagyon bánya, kereskedelmi és katonai tranzitút) kapcsolódott és épült be a történelmi Magyarország – ezen belül az adott makrorégió – földrajzi munkamegosztásába?

6. GAZDASÁGI VÁLTOZÁSOK A 19. SZÁZADI MODERNIZÁCIÓBAN: Mezőgazdasági, ipari termelés fejlődése, fejlődő kapacitáskihasználtság. Új termelési ágak és technológiák kialakulása. A táj és a környezet átalakítása, bekapcsolódás a regionális és globális termelési folyamatokba, kereskedelembé. A hazai termelési viszonyok és szintek összehasonlítása más európai országok termelési szintjével.

7. MAGYARORSZÁGI MODERNIZÁCIÓS ZÓNÁK A 20. SZÁZAD ELEJÉN: Modernizációs tényezők meghatározása, iskolarendszer, ipari termelés, közegészségügy, közlekedés, város(ias)odás és életszínvonal az egyes nagyobb tájegységekben. Migrációs irányvonalak a modernizációs különbségek tükrében.

ALAPVETŐ TANULMÁNYOK A TÖRTÉNETI TÁJSZEMLÉLETHEZ

TANKÖNYV: *Bak Borbála: Magyarország történeti topográfiája a honfoglalástól 1950-ig. História – MTA Történettudományi Intézete, Budapest, 1997. Letölthető: file:///C:/Users/tf0v5n/Downloads/BakB_monografia_beliv_teljes.pdf*

TÉRKÉPTÁR: a BTK Történettudományi Intézet honlapján: <https://tti.btk.mta.hu/terkepek.html>, <http://terkep.10generacio.hu/>; <https://maps.hungaricana.hu/hu/>

PÉLDATÁR: *Bak Borbála: Példatár Magyarország történeti topográfiájához. História–MTA Történettudományi Intézete, Budapest, 1997.*

Különösen javaslom doktori iskolai műhelyünk alapítója, BERÉNYI ISTVÁN professzor úr alábbi dolgozatait, továbbá BÁLINT SÁNDOR, TIMAFFY LÁSZLÓ és TÜSKÉS TIBOR könyveit:

- *Berényi István: Kultúrtáj- és régió, mint kulturális örökség. In: Ezredforduló–századforduló–hetvenedik évforduló. Ünnepi tanulmányok Zimányi Vera tiszteletére. Szerk. J. Újváry Zsuzsanna. PPKE BTK, Piliscsaba, 2001. pp. 639–650.*
- *Berényi István: A történeti földrajz diszciplináris kérdései. In: Variációk. Ünnepi tanulmányok M. Kiss Sándor tiszteletére. Szerk. Ötvös István. PPKE BTK, Piliscsaba, 2004. pp. 631–652.*
- *Berényi István: Az alföldi kultúrtájak értékelésének szükségessége és lehetősége. In: Kárpát-medence: települések, tájak, régiók, térstruktúrák. Szerk.: Győri Robert–Hajdú Zoltán. MTA RKK, Bp., 2006. pp. 141–155.*
- *Berényi István: Adalék a társadalmi egyenlőtlenség és a kultúrtáj kapcsolatának értelmezéséhez. In: A területi kutatások csomópontjai. Szerk. Barta Györgyi–Beluszky Pál–Földi Zsuzsa–Kovács Katalin. MTA RKK, Pécs, 2010. pp. 514–531.*
- *Berényi István: Az „emberformálta táj” fejlődése a Kárpát-medencében. In: A Kárpát-medence földrajza. Szerk.: Dövényi Zoltán. Akadémiai Kiadó, Bp., 2012. pp. 375–394. Dövényi Zoltán (főszerk.): A Kárpát-medence földrajza. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2012. Olvasható: <https://mersz.hu/dovenyi-a-karpat-medence-foldrajza/>*

- **Berényi István: Adalék az ember és tér viszonyának értelmezéséhez.** In: *Tájak, régiók, települések térben és időben* Szerk.: Sikos T. Tamás–Tiner Tibor. Dialóg Campus Kiadó, Bp., 2016. pp. 31–36.
- **Berényi István: A funkcionális tér szociálgeográfiai elemzése.** Földrajzi Tanulmányok 23. MTA Földrajztudományi Kutatóintézet, Budapest, 2002. 180 p.
- **Berényi István: Adalék a társadalmi egyenlőtlenség és a kultúrtáj kapcsolatának értelmezéséhez.** In: *A területi kutatások csomópontjai.* Szerk. Barta Györgyi–Beluszky Pál–Földi Zsuzsa–Kovács Katalin. MTA RKK, Pécs, 2010, pp. 514–531.
- **Tóth Sándor: Táj és lélek I–II.** Barangolások könyve. Üveghegy Kiadó, Százhalombatta, 2015, 2017.

Az alábbi könyvek tartalma, felépítése, stílusa ugyancsak mintaként szolgál:

- Timaffy László* (Szigetköz; továbbá 1991-ből: Rábaköz és a Hanság),
Manga János (Palócföld),
Szabó László (Jászság),
Bálint Sándor (A szegedi nép, Szegedi Tájéztató, minden, ami Szeged és annak vidéke),
Masits László (főként a Tiszántúl),
Bellon Tibor (főként a Nagykunság és az Alföld),
Kókai Sándor (főként a Dél-Alföld és a Bácskai),
Tüskés Tibor (főként a Dunántúl) művei; továbbá a
- *Szülföldünk, a Dunántúl, I–II.* kötetek.
 - *Szülföldünk, a Tiszántúl, I–II.* kötetek.

A egyes népcsoportokról és elhelyezkedésükről:

- **Kósa László–Filep Antal: A magyar nép táji-történeti tagolódása.** Akadémiai Kiadó, Bp. 1978. (Néprajzi Tanulmányok, Szerk. Manga János)

Kiváló statisztikai adatokat is találnak:

- Magyarország Közigazgatási atlasza 1914. A Magyar Szent Korona Országai. Szerk. Zentai László. Talma Kiadó, Bp. 2000. (Függelékben az 1910-es népszámlálás etnikai és felekezeti adatai vármegyékre lebontva!)

ALAPVETŐ ORSZÁGLEÍRÁSOK, TÖRTÉNETI FÖLDRAJZI KÉZIKÖNYVEK

Helységkutatáshoz alapvető segédkönyvek:

- **KOSÁRY Domokos–KULCSÁR Krisztina–SZAKÁLY Orsolya: Bevezetés Magyarország történetének forrásaiba és irodalmába. I–II. I. Általános rész. 4. Városi, mezővárosi és községi levéltárak és forrásközlések.** MTA BTK Történettudományi Intézet–Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Budapest, 2015.
- Dr. BODOR Antal–Dr. GAZDA István: *Magyarország honismereti irodalma, 1527–1944. Függelék: A vármegyétörténeti sorozatok.* Könyvértékesítő Vállalat, Budapest, 1984. (Benne egykorú növénytani irodalommal.)
- Csomor Tibor: *Magyarország honismereti bibliográfiája, I.* Budapest, 1972.
https://library.hungaricana.hu/hu/view/FSZEK_kiadvanyok_05/?pg=39&layout=s

Főbb országleírások:

1. **OLÁH Miklós:** *Athila, Hungaria.* Szerk. és utószó: Kulcsár Péter. Osiris, Budapest, 2000. Olvasható: <https://mek.oszk.hu/06000/06072/html/>
2. Brodarics István: *Igaz leírás a magyaroknak a törökökkel Mohácsnál vívott csatájáról.* Ford. Szentpétery Imre. Bev. Klaniczay Tibor. Zrínyi Kiadó, Budapest, 1976. Olvasható: <https://mek.oszk.hu/05800/05872/html/>

Helységnévtárak:

1. Magyarország helységeinek 1773-ban készült hivatalos összeírása. Lexikon locorum regni Hungariae populosorum anno 1773 officiose confectum. Szerk. Illés József. Budapest, 1920. (a magyar békeküldöttség munkája)
2. **VÁLYI András:** Magyar Országnak leírása [...] I–III. kötet. A királyi Universitasnak betüivel, Buda, 1796–1799. Letölthető: <https://mek.oszk.hu/14500/14515/>
3. Térkép és adattár, A „**LIPSZKY**” – *Lipszky, Joannes de Szedlicsna*: Repertorium locorum objectorumque in XII. tabulis mappae regnorum Hungariae, Slavoniae, Croatiae et confinium militarium magni item principatus Transylvaniae. Typis Regiae Universitatis Pestanae, Budae, 1808. Olvasható: https://books.google.hu/books?id=3KE_xRKHpqYC&pg=PP9&lpg=PP9&dq=Lipszky+Joannes+de+Szedlicsna+Repertorium+locorum+objectorumque+in+XII+tabulis+mappae+regnorum+Hungariae,+Slavoniae,+Croatiae&source=bl&ots=jf-YYKS40&sig=ACfU3U3mdWRBH1OWftP6s1IFpul75YpB6Q&hl=hu&sa=X&ved=2ahUKewja5NruhczqAhUNqYsKHeYtDr4Q6AEwBHoECAkQAO#v=onepage&q=Lipszky%20Joannes%20de%20Szedlicsna%20Repertorium%20locorum%20objectorumque%20in%20XII%20tabulis%20mappae%20regnorum%20Hungariae%2C%20Slavoniae%2C%20Croatiae&f=false
4. Erdély és a Részek térképe és helységnévtára. Készült Lipszky János 1806-ban megjelent műve alapján. Szerk. Herner János. JATE, Szeged, 1978. Olvasható: <http://www.kia.hu/konyvtar/erdely/lipszky/index.html>
5. **NAGY, Ludovicus:** Notitiae politico-geographico-statisticae inclyti Regni Hungariae Partiumque eidem adnexarum, I–II. Landerer, Buda, 1828–1829. Olvasható: 1. kötet: https://books.google.hu/books?id=Pf1SAAAACAAJ&pg=PP7&hl=hu&source=gbs_selected_pages&cad=2#v=onepage&q&f=false; 2. kötet: https://books.google.hu/books?id=Vf1SAAAACAAJ&printsec=frontcover&hl=hu&source=gbs_book_other_versions_r&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false
6. **FÉNYES Elek:** Magyarország geographiai szótára, melyben minden város, falu és pusztá, betűrendben körülményesen leíratatik, I–IV. Kozma Vazul nyomdája, Pest, 1851. Olvasható: <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyarorszag-geografiai-szotara-fenyeselek-BABC3/>; <http://www.fsze.hu/digitdoc/fenyes/>
7. **FÉNYES Elek:** Magyar országnak, 's a' hozzá kapcsolt tartományoknak mostani állapotja statistikai és geographiai tekintetben, 1–6. kötet. Pest. Trattner K., 1839–1842.
8. Magyarország helynévtára. A különféle kormányzati ágak szerinti beosztás kimutatásával, mint az 1863. év elején fennállott. Összeáll. És kiad. B. R. – A. P. Pest, 1863. Olvasható: https://books.google.hu/books?id=ILw_AAAAYAAJ&printsec=frontcover&hl=hu&source=gbs_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false
9. A Magyar Korona Országainak helységnévtára. Szerk. Országos Magyar Királyi Statisztikai Hivatal. Hornyánszky kiadása, Budapest, 1873. – és a KSH rendszeresen kiadott helységnévtárai és adattárai: http://konyvtar.ksh.hu/index.php?s=kb_statiztika Az 1892-ben kiadott helységnévtár: https://library.hungaricana.hu/hu/view/NEDA_1892_helysegnevtar/?pg=1&layout=s
10. A Magyar Népköztársaság helységnévtára 1973. Statisztikai Kiadó Vállalat, Budapest, 1973.

Adattárak, kézikönyvek:

Az ÁRPÁD-KORHOZ: A „**GYÖRFFY**” – *Györffy György*: Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza, I–IV. (Abaújszár–Pilis vármegye) Akadémiai Kiadó, Budapest, 1963–1998.

A HUNYADI-KORHOZ: A „**CSÁNKI**” – *Csánki Dezső*: Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában, I–III., V. MTA, Budapest, 1890–1913. (Reprint kiadások az 1980-as évekből.) Olvasható:

<https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Csanki-csanki-dezso-magyarország-történelmi-foldrajza-a-hunyadiak-korában-1/>

- *Fekete Nagy Antal*: Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában IV. (Trencsén vm.). MTA, Budapest, 1941. Olvasható: <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Csanki-csanki-dezso-magyarország-történelmi-foldrajza-a-hunyadiak-korában-1/iv-kotet-8561/>
- *Gróf Teleki József*: Hunyadiak kora Magyarországon VI. kötet. 1. rész (A szoros értelemben vett Magyarország leírása.) S. a. r. Szabó Károly. Emich Gusztáv nyomdája, Pest, 1863. Olvasható: https://adtplus.arcanum.hu/hu/view/Books_03_MagyarKozepkor_0081_Teleki_06_34/
- Helynévmutató Csánki Dezső történelmi földrajzához. Összeállította: Ördög Ferenc és munkatársai: Ollé Viktória, Széchenyi Magdolna et alia. Akadémiai, Kiadó, Budapest, 2002. Olvasható: <https://www.szaktars.hu/akademiai/view/ordog-ferenc-helynevmutato-csanki-dezso-tortenelmi-foldrajzahoz-2002/?pg=0&layout=s>

A „**KISS LAJOS**”: *Kiss Lajos*: Földrajzi nevek etimológiai szótára. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1983. (Bővített: Budapest, 1988⁴.) Olvasható: <https://www.szaktars.hu/akademiai/view/kiss-lajos-foldrajzi-nevek-etimologiai-szotara-1980/?pg=0&layout=s>

Az egyes vármegyékre vonatkozó történelmi földrajzi feldolgozások:

- *Bakács István*: Hont megye Mohács előtt. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1971. https://library.hungaricana.hu/hu/view/MolDigiLib_VSK_Hont_varmegye_Mohacs_elott/?pg=0&layout=s
- *Csánki Dezső*: Bars vármegye várai a XIV–XV. században. In: Emlékkönyv gróf Klebelsberg Kunó negyedszázados kultúrpolitikai működése emlékére. Rákosi Jenő kiadása, Budapest, 1925. 283–294.
- *Csánki Dezső*: Körösmegye a XV. században. MTA, Budapest, 1893. Olvasható: https://adtplus.arcanum.hu/hu/view/Books_03_MagyarKozepkor_0122_Koros_megye_XV-ik_szazadban_208/
- *Ila Bálint*: Gömör megye I–IV. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1944–1976.
- *Maksai Ferenc*: A középkori Szatmár megye. Stephaneum nyomda, Budapest, 1940. <http://adatbank.transindex.ro/cedula.php?kod=764>

A „**BOROVSKY**”: Magyarország vármegyéi és városai: Magyarország monografiája: a Magyar Szent Korona országai történetének, földrajzi, képzőművészeti, néprajzi, hadügyi és természeti viszonyainak, közművelődési és közgazdasági állapotának enciklopédiája. Szerk. Sziklay János és Borovszky Samu. Budapest, 1896–1914. Olvasható: <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Borovszky-borovszky-samu-magyarország-varmegyei-es-varosai-1/>

Történelmi helységnévtárak:

1. Magyarország történelmi helységnévtára: Fejér, Pest-Pilis-Solt-Kiskun, Árva, Bihar és a Hajdúság, Sopron, Borsod, Moson vármegyék 1773 és 1808 között. KSH kiadása, Budapest, 1987–1993.
2. *Gyalay Mihály*: Magyar igazgatástörténelmi helységnév lexikon, 1723–1918 között. Budapest, 1989, 1997. Olvasható: https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Helysegnevtar_Gyalay-gyalay-mihaly-a-magyar-igazgatastorteneti-helysegnev-lexikon-2/
3. A „**LELKES**” – *Lelkes György*: Magyar helységnév-azonosító szótár. Budapest, 2011. (Korábbi kiadásai: Balassi Kiadó, Budapest, 1992. Lásd: <https://www.szaktars.hu/balassi/view/lelkes-gyorgy-magyar-helysegnev-azonosito-szotar-1992/>; Baja, 1998.)
4. Magyar neve? Határokon túli helységnév-szótár. Összeáll. Sebők László. Budapest, 1990.
5. *Hajdú-Moharos József*: Magyar Településtár. Kárpát-Pannon Kiadó, Budapest, 2000.
6. A történelmi helységnévtárakhoz:
https://library.hungaricana.hu/hu/view/BAZM_Sk_44/?pg=0&layout=s
https://library.hungaricana.hu/hu/view/BAZM_Sk_48/?pg=0&layout=s
 Magyarország történelmi helységnévtára. Zemplén megye 1773–1808, 2. (Budapest - Miskolc, 1998) | Könyvtár | Hungaricana

Magyarország történeti helységnévtára. Zemplén megye 1773–1808, 2. (Buda)
https://library.hungaricana.hu/hu/view/NOGM_SK_2002_Mo_tort_hely_1/?pg=0&layout=s

- **Magyarország régészeti topográfiája.** Főszerk.: Gerevich László. Akadémiai K., Budapest, 1966–.
- **Műemléki topográfiák** ismerete kötelező (megyei bontásban is ismeretesekek), főbb:
- Magyarország műemléki topográfiája. Szerk. Dercsényi Dezső. Budapest, 1948–.
- Pesty Frigyes kéziratos helynévtárának nyomtatásban megjelent részei – megyei bontásban lásd a nagyobb, országos könyvtárakban!

A védőszentek (patrocíniumok) és településnevek kapcsolatához:

- *Bálint Sándor*: Ünnepi kalendárium 1–3. [1. Karácsony, húsvét, pünkösd. 2–3: a kalendárium ünnepei] Mandala Kiadó, Szeged, 1998. Világhálón: Ünnepi Kalendárium 1. (December 1. – június 30.): <https://mek.oszk.hu/04600/04656/html/>; Ünnepi Kalendárium 2. (Július 1. – november 30.): <https://mek.oszk.hu/04600/04657/html/>; vagy: <http://mek.niif.hu/04600/04656/html/index.htm> és <http://mek.niif.hu/04600/04657/html/index.htm>
 Karácsony, húsvét, pünkösd a világhálón: <http://mek.niif.hu/04600/04645/html/index.htm> vagy: <https://mek.oszk.hu/04600/04645/html/>
- *Mező András*: A templomcím a magyar helységnevekben (11–15. század). Magyar Egyháztörténeti Enciklopédia Munkaközösség, Budapest, 1996.
- *Mező András*: Patrocíniumok a középkori Magyarországon. Magyar Egyháztörténeti Enciklopédia Munkaközösség, Budapest, 2003. Letölthető:
- https://www.academia.edu/2075999/Review_Templomok_%C3%A9s_patroc%C3%B3nusok._Mez%C5%91_Andr%C3%A1s_Patroc%C3%ADniumok_a_k%C3%B6z%C3%A9pkori_Magyarorsz%C3%A1gon._METEM_2003
 - *Tüskés Gábor*: A szentisztelet rétegei. In: *Tüskés Gábor–Knapp Éva*: Népi vallásosság Magyarországon a 17–18. században. Osiris, Budapest, 2001. 179–188.

A egyes népcsoportokról és elhelyezkedésükről:

- *Kósa László–Filep Antal*: A magyar nép táji-történeti tagolódása. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1978. (Néprajzi Tanulmányok, Szerk. Manga János) Bevezetés és mutató:
https://mandadb.hu/common/file-servlet/document/497082/default/doc_url/A_magyar_np_tjirtneti_tagoldsa0001.pdf

Etnikai és felekezeti statisztikai adatokkal:

- Magyarország Közigazgatási atlasza 1914. A Magyar Szent Korona Országai. Szerk. Zentai László. Talma Kiadó, Budapest, 2000. (Függelékben az 1910-es népszámlálás etnikai és felekezeti adatai vármegyékre lebontva!)

Az egyes tájegységes művelődéstörténetéhez és néprajzához:

Timaffy László (Kisalföld), *Manga János* (Palócföld), *Masits László* (főként a Tiszántúl), *Bellon Tibor* (főként a Nagykovácsány és az Alföld) és *Tüskés Tibor* (főként a Dunántúl) művei; továbbá a

- *Szülföldünk, a Dunántúl, I–II.*
- *Szülföldünk, a Tiszántúl, I–II.*

ALAPVETŐ, KIINDULÁSI SZAKIRODALOM

- A Dunántúl és a Kisalföld történeti földrajza. A Budapesten és Pécsen 2002. november 25–26-án megtartott tudományos konferencia előadásai. Kiadja a Nyíregyházi Főiskola Földrajz Tanszéke és a Pécsi Tudományegyetem Földrajzi Intézete, Nyíregyháza–Pécs, 2003.

- *A Fejezetek a magyar művelődéstörténet forrásaiból Gazda István válogatásában* című kötetből (Tárogató Kiadó, Bp. 1996.): 43–170. oldal: történeti, gazdaság- és közigazgatás-földrajzi tanulmányok, vármegyék, városok, térképtörténet, közintézmények a XVI–XVIII. században.
- *A Felvidék történeti földrajza*. Szerk. Frisnyák Sándor. Nyíregyháza, 1998.
- **A Kárpát-medence földrajza. Szerk.: Dövényi Zoltán. Akadémiai Kiadó, Bp., 2012.** Olvasható: <https://mersz.hu/dovenyi-a-karpat-medence-foldrajza/>
- *A Kárpát-medence történeti földrajza*. Szerk. Frisnyák Sándor. Nyíregyháza, 1996.
- *A Kárpát-medence vallásföldrajza, I. Tanulmánygyűjtemény*. Szerk. Gál András–Frisnyák Sándor–Kókai Sándor. Kiadja a Nyíregyházi Egyetem Turizmus és Földrajztudományi Intézete és a szerencsi Bocskai István Katolikus Gimnázium, Nyíregyháza–Szerencs, 2016.
- *A magyar térképészet nagyjai – Die Großen der ungarischen Kartographie*. Lipszky János (1766–1826), Mikoviny Sámuel (1700–1750). OSZK–Osiris, Bp. 2001
- *Ács Zoltán: Nemzetiségek a történelmi Magyarországon*. Kossuth Kiadó, Bp., 1996. (Legújabb és legbővebb kiadás.)
- *Az egyes megyék műemléki és régészeti topográfiái!*
- *Bácskai Vera: Városok és városi társadalom Magyarországon a XIX. század elején*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1988.
- *Bajor Tibor: A folyami szállítástól az autópályáig. A magyar közlekedés és a gazdaság kölcsönhatásai a középkortól az 1990-es évekig*. In: G. Márkus György szerk., XXI. század Tudományos Közlemények, 26. szám, Általános Vállalkozási Főiskola, Budapest, 2011. szeptember, 47–64. A világhálón: http://epa.oszk.hu/02000/02051/00025/pdf/EPA02051_Tudomanyos_Kozlemenyek_26_2011_szept_047-064.pdf
- *Bálint Sándor: A szegedi nép*. Gondolat, Bp., 1968.
- *Bálint Sándor: A szögedi nemzet. – A szegedi nagytáj népelete. A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve – Szeged, 1974–1975/2.*
- *Bedők Péter: Dualizmuskori magyar asszimilációs törekvések a Muraközben*. In: *Történeti Földrajzi Közlemények* 6 (2018), 98–110. Letölthető: <https://www.gistory.hu/g/hu/tfk>
- *Bedők Péter: A Zrínyi család és Muraköz. Történelem és emlékezet összefonódása a Dráva és a Mura között*. In: Óze, Sándor; Szelke, László (Szerk.) - Res Publica Confoederata. Tanulmányok Zrínyi Ilona születésének 375. és halálának 315. évfordulója tiszteletére. Szent István Társulat. Budapest, 2018, 48–61.
- ***Beluszky Pál – Sikos T. Tamás: Magyarország falutípusai. Akadémiai Kiadó, Bp. 1982. [1983]***
- *Beluszky Pál– Győri Róbert: Magyar városhálózat a 20. század elején*. Dialóg Campus Kiadó, Bp.–Pécs, 2005.
- *Beluszky Pál: A középszintű igazgatás és hazánk térszerkezete*. MTA RKK, Bp.–Pécs, 1987. [1988]
- *Beluszky Pál: A Nagyalföld történeti földrajza*. Dialóg Campus, Bp.–Pécs, 2001.
- *Beluszky Pál: A települések világa Magyarországon*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018.
- ***Beluszky Pál: Magyarország településföldrajza. Bp. 1999.***
- ***Beluszky Pál: Magyarország történeti földrajza I–II. Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 2005–2008.***
- *Berényi István–Medgyesy S. Norbert: A Pázmány Péter Katolikus Egyetem alapításának és történetének regionális összefüggései*. In: *A Kárpát-medence vallásföldrajza, I. Tanulmánygyűjtemény*. Szerk. Gál András–Frisnyák Sándor–Kókai Sándor. Kiadja a Nyíregyházi Egyetem Turizmus és Földrajztudományi Intézete és a szerencsi Bocskai István Katolikus Gimnázium, Nyíregyháza–Szerencs, 2016. 93–102.
- *Bereznay András: Erdély történetének atlasza*. Méry Ratio Kiadó, Budapest, 2011.
- *Bulla Béla–Mendöl Tibor: A Kárpát-medence földrajza*. Kocsis Károly Társadalom és gazdaság napjainkban a Kárpát-medencében c. tanulmányával. Az Országos Köznevelési Tanács 1947. évi kiadása alapján közreadja a Lucidus Kiadó. Bp. 1999.

- *Demjén Balázs Ádám*: Az Erdélyi Római Katolikus Státus által fenntartott gimnáziumok (1860–1862) – A római katolikus középfokú oktatás helyzete a középiskoláknak otthont adó városokban. In: *Történeti Földrajzi Közlemények* 6 (2018), 1. szám, 56–69. Letölthető: <https://www.gistory.hu/g/hu/tfk>
- *Európa történeti földrajza*, szerk: R. A. Butlin - R. A. Dodgshon, Akadémiai Kiadó, Budapest, 2006. https://bookline.hu/product/home.action?v=R_A_Butlin_R_A_Dodgshon_Europa_tor&type=22&id=55648
- *Földrajzi környezet – történeti folyamatok*. Tanulmánykötet Dr. Frisnyák Sándor 70. születésnapja tiszteletére. Nyíregyházi Főiskola Természettudományi Főiskolai Kar Földrajz Tanszék, Nyíregyháza, 2004.
- *Für Lajos*: Kertés tanyák a futóhomokon. (Tájtörténeti tanulmány.) Akadémiai Kiadó, Budapest, 1983. (Agrártörténeti tanulmányok, 12.)
- *Godena Albert*: Győri Magyar Vagon- és Gépgyár munkaerő állományra gyakorolt vonzása a 20. század elején. In: *Történeti Földrajzi Közlemények* 4 (2016), 122–138. Letölthető: <https://www.gistory.hu/g/hu/tfk>
- *Godena Albert*: A Győri Szeszgyár történetének egyedi aspektusai. In: *Történeti Földrajzi Közlemények* 7 (2019), 119–130. Letölthető: <https://www.gistory.hu/g/hu/tfk>
- *Gyáni Gábor–Kövér György*: Magyarország társadalomtörténete. A reformkortól a második világháborúig. Osiris, Budapest, 1998. https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_520_magyarország_tarsadalomtortenete/adatok.html; <https://www.szaktars.hu/osiris/view/gyani-gabor-kover-gyorgy-magyarország-tarsadalomtortenete-a-reformkortol-a-masodik-vilaghaboruig-osiris-tankonyvek-2001/>
- *Györffy István*: Magyar falu–magyar ház. Reprint kiadás: S. a r. Györffy György. Akadémiai Kiadó, Bp. 1987. (Eredeti kiadás: Turul, Bp. 1943.) Lásd: https://adplus.arcanum.hu/hu/view/Books_15_Neprajz_0919_Magyar_falu_Magyar_haz_67/
- *Honvári János szerk.*: Magyarország gazdaságtörténete a honfoglalástól a 20. század közepéig. Aula Kiadó, Bp., 1996.
- *Kardos József–Kelemen Elemér–Szögi László*: A magyar felsőoktatás évszázadai. Nemzeti Tankönyvkiadó, Bp., 2000.
- **Kárpát-medence: települések, tájak, régiók, térstruktúrák. Szerk.: Győri Robert–Hajdú Zoltán. MTA RKK, Bp., 2006.**
- *Katus László*: A modern Magyarország születése. Magyarország története 1711–1914. Pécsi Történettudományért Kulturális Egyesület, Pécs, 2009.
- *Kiss Lajos*: Történeti vizsgálatok a földrajzi nevek körében. PPKE BTK, Piliscsaba, 1999.
- **Kókai Sándor: A Bánság történeti földrajza (1718–1918). A Bánság helye és szerepe a Kárpát-medence földrajzi munkamegosztásában. Nyíregyházi Főiskola Turizmus és Földrajztudományi Intézete, Nyíregyháza, 2010.**
- **Kókai Sándor: A Bánság népessége a 18. században. Közép-európai közlemények 7 (2014), 3–4. szám, 90–98.**
- **Magyar Művelődéstörténet. Szerk. Kósa László. Osiris, Budapest, 1998.**
- *Kósa László*: Paraszti polgárosulás és a népi kultúra táji megoszlása Magyarországon (1880–1920). Planétás, Bp. 1998³.
- *Kósa László–Filep Antal*: A magyar nép táji-történeti tagolódása. Akadémiai Kiadó, Bp. 1978. (Néprajzi Tanulmányok, Szerk. Manga János) *Kósa László–Filep Antal*: A magyar nép táji-történeti tagolódása. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1978. (Néprajzi Tanulmányok, Szerk. Manga János) Bevezetés és mutató: https://mandadb.hu/common/file-servlet/document/497082/default/doc_url/A_magyar_np_tjirtneti_tagoldsa0001.pdf
- *Közép-Magyarország*. Szerk. Beluszky Pál. MTA RKK, Pécs, – Dialóg Campus, Budapest, 2007.

- Magyar Dunántúl. Művelődéstörténeti olvasókönyv. Összeállította és a bevezetést írta: Pomogáts Béla. Pro Pannonia Kiadói Alapítvány, Pécs, 2007.
- **Magyar föld, magyar faj I–IV. Írta: Prinz Gyula, Cholnoky Jenő, Gr. Teleki Pál és Bartucz Lajos. (I–III.: Magyar földrajz, IV.: A magyar ember) I. Magyarország tájrajza.; II.: A magyar munka földrajza.; III.: Az államföldrajzi kép.; IV.: A magyar ember. A magyarság antropológiája. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Bp. é. n.;**
- *Maslow, Abraham*: A lét pszichológiája felé. Ursus Libris, Budapest–Martonvásár, 2003.
- *Mészáros István*: A katolikus iskola ezeréves története Magyarországon. Szent István Társulat, Bp., 2000.
- Nyugat-Dunántúl. Szerk. Rechnitzer János. MTA Regionális Kutatások Központja – Dialóg Campus Kiadó, Pécs–Budapest, 2007. (A Kárpát-medence régiói, 5.)
- *Papp-Váry Árpád*: Magyarország története térképeken. Kossuth Kiadó – Cartographia, Bp. 2002.
- ***Pounds, Norman J. G.*: Európa történeti földrajza. Ford. Boros Attila. Osiris, Bp., 2003. <https://www.szaktars.hu/osiris/view/pounds-norman-j-g-europa-torteneti-foldrajza-osiris-tankonyvek-2003/>**
- Táj, település, régió. Szerk. Enyedi György és Horváth Gyula. Alföldi Nyomda, Debrecen, 2002.
- **Tájak, régiók, települések térben és időben. Tanulmánykötet Beluszky Pál 80. születésnapja tiszteletére. Szerk.: Sikos T. Tamás–Tiner Tibor. Dialóg Campus Kiadó, Bp., 2016.**
- *Teleki Pál*: A földrajzi gondolat története. Kossuth Kiadó, Bp., 1996.
- *Timaffy László*: Rábaköz és a Hanság. Novadat, Győr, 1991.
- *Timaffy László*: Szigetköz. Gondolat, Budapest, 1980.
- *Tóth Antal*: Magyarország és Kárpát-medence regionális társadalomföldrajza. Bp., 2011. Olvasható: https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/0038_foldrajz_TohtAntal/ch01s45.html
- *Zákonyi Ferenc*: A Dunántúl gyógyfürdői és fürdői. Panoráma, Budapest, 1977.

SAKRALLANDSCHAFT – BÚCSÚJÁRÁS, BÚCSÚJÁRÓ HELYEK, MÁRIA-KEGYKÉPTÍPUSOK, TELEPÜLÉSNEVEK ÉS PATROCINIUMOK:

1. ***Bálint Sándor–Barna Gábor*: Búcsújáró magyarok. A búcsújárás története és néprajza. Szent István Társulat, Bp., 1994. 15–23, 89–161, 239–260, 307–310.**
2. *Bálint Sándor*: A Napbaöltözött Asszony. In: Sacra Hungaria. Tanulmányok a magyar vallásos népelet köréből. Veritas, é. n. (1944). 19–27.
3. ***Barna Gábor*: Búcsújárók. Bp., 2001. Kiemelten fontosak a Loretóval és Mariazellel kapcsolatos (121–137.) írások!**
4. *Fazekas István*: A magyar nemesség és Mariazell. In: Mariazell és Magyarország. Esztergom-Graz, 2003. 102–114. (Strigonium Antiquum VI.)
5. *Szilárdfy Zoltán*: Barokk szentképek Magyarországon. Corvina, Bp. 1984. 1–40. oldal. Az alábbi képek történeti vonatkozásainak ismerete kötelező: 13–20., 21., 28–37., 39–41., 47., IV., V., XIV.
6. *Szilárdfy Zoltán*: Ikonográfia-kultusztörténet. Képes tanulmányok. Balassi Kiadó, Bp. 2003. című könyvből az alábbi tanulmányok: A Krisztus-arc, mint palladium, Mária-típusok mint lelki védőpajzsok (70–78. oldal), A török háborúk emléke barokk szentképeken (147–156. old.), Szent István király fölajánlásának attribútumai (235–244. old.), A kettős kereszt mint heraldikai motívum az INRI-kultusz megközelítésében (299–304. old.)
7. ***Tüskés Gábor*: Búcsújárás a barokk kori Magyarországon a mirákulumirodalom tükrében. Akadémiai, Bp. 1993. 11–39, 211–220, 330–377.**
8. *Erdélyi Zsuzsanna*: „... Magyarországot a Máriára bízta.” Mária-énekek és imák az elmúlt századok népi imakönyveiből. I–II. In: Új Írás 1990/5, 61–76; 1990/6, 10–36. Letölthető: https://adtplus.arcanum.hu/hu/view/UjIras_1990_1/

9. Mária Anya – Mária Anyánk: Szűz Mária élete és alakja a magyar népi Mária-költészetben Erdélyi Zsuzsanna gyűjtése szerint. Szerk. Medgyesy S. Norbert. Szent István Társulat, Budapest, 2019, 823–864. (X. fejezet)
10. *Németh László*: A Regnum Marianum állameszme. In: Regnum Egyháztörténeti Évkönyv 4 (1940–1941), 223–292. Letölthető: https://adtplus.arcanum.hu/hu/view/MTA_Regnum_1940-1941/?pg=226&layout=s
11. *Tüskés Gábor–Knapp Éva*: Egy történelmi toposz az egyházi irodalomban: Magyarország – Mária országa. In: *Tüskés Gábor–Knapp Éva*: Az egyházi irodalom műfajai a 17–18. században. Budapest, 2002. 11–54. (Irodalomtörténeti Füzetek 151.) Első közlés: ItK 104 (2000), 5–6. szám, 573–602: https://epa.oszk.hu/00000/00001/00400/pdf/itk_EPA00001_2000_05-06_573-602.pdf
12. *Tüskés Gábor*: Esterházy Pál magyar nyelvű kegyességi művei. Annales Tataienses VII. Griff karddal és rózsával. Az Esterházy család története. Tata, 2014. 161–175.
13. **Mariazell és Magyarország. Egy zarándokhely emlékezete. Kiállítás a Budapesti Történeti Múzeum Kiscelli Múzeumában. Szerk.: Farbaky Péter – Serfőző Szabolcs – Prékopa Ágnes. Budapesti Történeti Múzeum, Bp. 2004.**
14. Kimondottan a Szeplőtelen Fogantatás képi ábrázolásához és térbeli elterjedéséhez a XV–XVI. században: *Bálint Sándor*: Ünnepi Kalendárium, december 8. Szeplőtelen Fogantatás ünnepe!
15. Bartók István: Mennyek Királynője, Helikon Kiadó, 2005.
16. Mária-enciklopédia Kalocsa, 1950. Forráskiadvány és adattár, szerk: Lakatos Andor, Kalocsa, 2015–2016. <https://archivum.asztrik.hu/?q=content/m%C3%A1ria-enciklop%C3%A9dia-kalocsa-1950-forr%C3%A1skiadv%C3%A1ny-%C3%A9s-adatt%C3%A1r>

A védőszentek (patrociniumok) és településnevek kapcsolatához:

- *Bálint Sándor*: Ünnepi kalendárium 1–3. [1. Karácsony, húsvét, pünkösd. 2–3: a kalendárium ünnepei] Mandala Kiadó, Szeged, 1998. Világhálón: Ünnepi Kalendárium 1. (December 1. – június 30.): <https://mek.oszk.hu/04600/04656/html/>; Ünnepi Kalendárium 2. (Július 1. – november 30.): <https://mek.oszk.hu/04600/04657/html/>; vagy: <http://mek.niif.hu/04600/04656/html/index.htm> és <http://mek.niif.hu/04600/04657/html/index.htm>
Karácsony, húsvét, pünkösd a világhálón: <http://mek.niif.hu/04600/04645/html/index.htm> vagy: <https://mek.oszk.hu/04600/04645/html/>
- *Mező András*: A templomcím a magyar helységnevekben (11–15. század). Magyar Egyháztörténeti Enciklopédia Munkaközösség, Budapest, 1996.
- *Mező András*: Patrociniumok a középkori Magyarországon. Magyar Egyháztörténeti Enciklopédia Munkaközösség, Budapest, 2003. Letölthető: https://www.academia.edu/2075999/Review_Templomok_%C3%A9s_patrociniumok_Mez%C3%A9ndr%C3%A1s_Patrociniumok_a_k%C3%B6z%C3%A9pkori_Magyarorsz%C3%A1gon_METEM_2003
- *Ördög Ferenc* könyvei történeti névtan (onomasztika) tárgyában.
- *Tüskés Gábor*: A szenttisztelet rétegei. In: *Tüskés Gábor–Knapp Éva*: Népi vallásosság Magyarországon a 17–18. században. Osiris, Budapest, 2001. 179–188. Lásd: <https://www.szaktars.hu/osiris/view/tuskes-gabor-knapp-eva-nepi-vallasosság-magyarországon-a-17-18-században-forrasok-formak-kozvetitok-2001/?pg=85&layout=s>

A BALKÁN TÖRTÉNETI FÖLDRAJZÁHOZ

Dr. Takács Miklós régészprofesszor előadásához:

Danijel Dzino: Becoming Slav, Becoming Croat: Identity Transformations in the Post-Roman and Early Medieval Dalmatia.

Lásd a világhálón:

https://www.academia.edu/233260/Becoming_Slav_Becoming_Croat_Identity_Transformations_in_the_Post-Roman_and_Early_Medieval_Dalmatia

Takács Miklós: *Partes Inferiores: a Kárpát-medence déli részének középkori településrégészete*. Martin Opitz Kiadó–PPKE BTK, Budapest, 2020. (Studia Archaeologia Pazmaniensia, 16.)

MŰEMLÉKJEGYZÉKEK

- Műemlékjegyzék:
<https://docplayer.hu/463686-Magyarország-muemlekjegyzeke-bacs-kiskun-megye.html>
- <http://muemlekem.hu/>
- A Kárpát-medence örökségturisztikai atlasza, I., Pécs, 2014.

ALAPVETŐ LEXIKONOK – MŰVELŐDÉSTÖRTÉNET

Alkalmazásuk és a szemináriumi dolgozatban való hivatkozásuk kötelező:

1. **A szentek élete. Szerk.: DIÓS István.** Szent István Társulat, Budapest, 1984, bővített kiadás 2 kötetben: Budapest, 2001. <https://archiv.katolikus.hu/szentek/d.html>
2. **BÁLINT Sándor: Ünnepi kalendárium 1–3. [1. Karácsony, húsvét, pünkösd. 2–3: a kalendárium ünnepei]** Mandala Kiadó, Szeged, 1998. Világhálón: **Ünnepi Kalendárium 1. (December 1. – június 30.):** <https://mek.oszk.hu/04600/04656/html/>; **Ünnepi Kalendárium 2. (Július 1. – november 30.):** <https://mek.oszk.hu/04600/04657/html/>; vagy: <http://mek.niif.hu/04600/04656/html/index.htm> és <http://mek.niif.hu/04600/04657/html/index.htm>
Karácsony, húsvét, pünkösd a világhálón: <http://mek.niif.hu/04600/04645/html/index.htm> vagy: <https://mek.oszk.hu/04600/04645/html/>
3. **MAMŰL = Magyar Művelődéstörténeti Lexikon.** Főszerk. Kószeghy Péter. Balassi Kiadó, Budapest, 1994-től. Internetes adatbázisa: <http://mamul.btk.mta.hu/>
4. **MKL = Magyar Katolikus Lexikon.** Főszerk. Diós István. Szerk. Viczián János. Szent István Társulat, Budapest, 1993–2010. Világhálón: <http://lexikon.katolikus.hu/>
5. **MNL = Magyar Néprajzi Lexikon I–V.** Főszerk. Ortutay Gyula. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1977–1982. Világhálón: <http://mek.niif.hu/02100/02115/html/>
6. **PUSKELY Mária: Kétezer év szerzetessége. Szerzetesség- és művelődéstörténeti enciklopédia, 1–2.** Dinasztia Kiadó, Budapest, 1998. <https://www.szaktars.hu/szaktudas/view/ketezer-ev-szerzetessege-szerzetesseg-es-muvelodestorteneti-enciklopedia-1-a-k/>
7. **ÚMIL = Új Magyar Irodalmi Lexikon, 1–3.** Főszerk. PÉTER László, Budapest, 1994.
8. **ZOVÁNYI Jenő: Magyarországi protestáns egyháztörténeti lexikon.** Szerk. LADÁNYI Sándor. Magyarországi Református Egyház Zsinati Irodájának Sajtóosztálya, Budapest, 1977. Pdf-ben letölthető:
file:///C:/Users/felhaszn%C3%A1l%C3%B3/Downloads/Zov%C3%A1nyi%20Jen%C5%91_%20Magyarorsz%C3%A1gi%20protest%C3%A1ns%20egyh%C3%A1zt%C3%B6rt%C3%A9neti%20lexikon.pdf

A BÁCSKAI KULTÚRTÁJ, összeállította: Fábrián Borbála, 2020. április

Mák Ferenc: A délvidéki magyarság válogatott történeti és honismereti bibliográfiája, Újvidék – Zenta, 2008.

<https://www.vamadia.rs/irodalom/delvideki-magyarsag-valogatott-torteneti-es-honismereti-bibliografija>

1. Bács-Bodrog vármegye egyetemes monográfiája, I–II., szerk. Dudás Gyula, Budapest, 1896.
2. Iványi István: **Bács-Bodrog vármegye** földrajzi és történelmi helynévtára, I.–V., Szabadka, 1889–1907.
3. Bács-Bodrogh Vármegyei Történelmi Társulat Évkönyvei, 1885–1917, Zombor

4. Barokk Bácska, Baroque Backa. Szerk: Korhecz Papp Zsuzsanna–Fábián Borbála, Szabadkai Városi Múzeum, Subotica – Szabadka, 2019.
5. Fábián Borbála: A mesterségek szerepe a bácskai városok fejlődésében a 19. században: Adalékok a 19. századi mesterségek és a városfejlődés vizsgálatához. In: Takács László (szerk.) A mesterségek szerepe a település fejlődésében: szakképzéstörténeti tanulmányok 1.. 188 p. Budapest: Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Hivatal, 2017. pp. 143–168.
A világhálón:
https://www.academia.edu/42841789/A_mesters%C3%A9gek_szerepe_a_b%C3%A1cskai_v%C3%A1rosok_fejl%C5%91d%C3%A9s%C3%A9ben_a_19_sz%C3%A1zadban_Adal%C3%A9k_a_19.sz%C3%A1zadi_mesters%C3%A9gek_%C3%A9s_a_v%C3%A1rosfejl%C5%91d%C3%A9s_vizsg%C3%A1lat%C3%A1hoz
6. Fábián Borbála: Katolikusok Észak-Bácskában az 1940-es évek első felében: A bajai ferencesek háztörténetének tükrében. In: Papp, Árpád - Honosság/hontalanság, A bukovinai székelyek és a Délvidék/Vajdaság etnikai és társadalmi változásai a 20. században. Szabadka, Városi Múzeum, (2018) pp. 161–180.
7. Fábián Borbála: Városlakó nemesek a Bácskában 1848 előtt, In: Bácsország 2011/4. (59.) 50-55.
https://www.academia.edu/42842509/V%C3%A1roslak%C3%B3_nemesek_a_B%C3%A1csk%C3%A1ban_1848_el%C5%91tt
8. Fábián Borbála: Bauer Antal inzsellér munkássága, In: Bácsország 2012/4. (63.) 32–36.
9. Fábián Borbála: A bajai „phönix”, Egy kereskedőváros pusztulása és újjáéledése a reformkorban, In: Bácsország 2010/3. 64–70.
10. Fábián Borbála: A bajai piac 1863-ban, In: Bácsország 2012/2. 28–36.
11. Fábián Borbála: „Van kit értesíteni...” – vásári plakát 1883-ból, adalék a bajai vásárok történetéhez, In: Múltbanéző 6. sz. (2013/1.) ([\[MÚLTBANÉZŐ\]](#))
12. Fábián Borbála: Mátyás király Bácskában. in: Honismeret, 2020/1.
https://honismeret.hu/sites/default/files/media/document/2020/02/18/honismeret_2020_1_szam.pdf
13. Fábián Borbála: Az Észak-bácskai határsáv az 1950-es években. Kitelepítések és mindennapok egy (le)zárt övezetben. In: Miklós Péter (szerk.) Mindennapok a Gulágon. 120 p. Hódmezővásárhely: Tornyai János Múzeum és Közművelődési Központ, 2017. pp. 105–118. (Emlékpont Könyvek; 4.)
http://emlekpont.hu/wp-content/uploads/2019/12/Emlekpont_konyvek_Miklos_Peter_Mindennapok_a_Gulagon.pdf

A SZÉKELYEK TÖRTÉNETÉRŐL

1. *Endes Miklós Dr.*: Csík-, Gyergyó- és Kászonszékek (Csík Megye) földjének és népének története 1918-ig. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1994.
2. *Egyed Ákos*: A székelyek rövid története a megtelepedéstől 1989-ig. Pallas-Akadémia Könyvkiadó, Csíkszereda, 2013.
3. *Jakab Elek*: A székely határország felállítása. In: Jakab Elek, Tanulmányok. Szerk. Egyed Ákos. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest–Kolozsvár, 2001.

ISKOLÁK, FELEKEZETEK ÉS TÁJSZEMLELET

Nézzék meg, hogy melyik vármegyében milyen felekezeti (és azzal együtt etnikumú) lakosság élt, és azt mennyiben határozta meg az adott térség újkori közép- és felsőszintű iskolahálózata. Kiemelten Mészáros István alábbi könyveit javaslom:

1. *Berényi István–Medgyesy S. Norbert*: A Pázmány Péter Katolikus Egyetem alapításának és történetének regionális összefüggései. In: A Kárpát-medence vallásföldrajza, I. Tanulmánygyűjtemény. Szerk. Gál András–Frisnyák Sándor–Kókai Sándor. Kiadja a Nyíregyházi Egyetem Turizmus és Földrajztudományi Intézete és a szerencsi Bocskai István Katolikus Gimnázium, Nyíregyháza–Szerencs, 2016. 93–102.

2. *Mészáros István*: Középszintű iskoláink kronológiája és topográfiája, 996–1948. (Általánosan képző középiskolák.) Akadémiai Kiadó, Bp., 1988. **(Térképekkel!)**

ÁLTALÁNOS MŰVELŐDÉS- és OKTATÁSTÖRTÉNETI ALAPMŰVEK

Alapvető kézikönyvek:

1. *Fináczy Ernő*: A középkori nevelés története. Budapest, 1926. Letölthető: https://mtda.hu/books/finaczy_erno_a_kozepkori_neveles_tortenete.pdf
2. *Fináczy Ernő*: Az újkori nevelés története: 1600–1800. Budapest, 1927. Letölthető: https://mtda.hu/books/finaczy_erno_az_ujkori_neveles_tortenete.pdf;
Olvasható: <https://mek.oszk.hu/04700/04736/html/>
3. *Mészáros István [et al.]*: A magyar nevelés- és iskolatörténet kronológiája 996–1996. Budapest, 1996.
4. *Mészáros István*: A katolikus iskola ezeréves története Magyarországon. Szent István Társulat, Budapest, 2000.
5. *Mészáros István*: Magyar iskolatípusok 996–1990. Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, Budapest, 1995.
6. *Mészáros István–Németh András–Pukánszky Béla*: Bevezetés a pedagógia és az iskoláztatás történetébe. Osiris Kiadó, Budapest, 1999. A magyar iskola ezer éve: 301–440. Olvasható: <https://www.szaktars.hu/osiris/view/meszaros-istvan-nemeth-andras-pukanszky-bela-bevezetes-a-pedagogia-es-az-iskolaztatas-tortenetebe-osiris-tankonyvek-2000/>
7. Neveléstörténet – Szöveggyűjtemény. Szerk. Mészáros István–Németh András–Pukánszky Béla. Osiris, Budapest, 2003. Olvasható:
8. https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_520_nevelestortenet/adatok.html
Letölthető pdf-ben:
9. https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_520_nevelestortenet/2011_0001_520_nevelestortenet.pdf
10. *Pukánszky Béla–Németh András*: Neveléstörténet. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1996. Olvasható: <https://mek.oszk.hu/01800/01893/html/>

Feldolgozások:

1. A ferences lelkiség hatása az újkori Közép-Európa történetére és kultúrájára. Szerk. Óze Sándor–Medgyesy-Schmikli Norbert. PPKE BTK–METEM, Piliscsaba–Budapest, 2005. (Művelődéstörténeti Műhely, Rendtörténeti konferenciák 1/1, 1/2)
2. *A kis Jézus aranyalma – Régi magyar karácsonyi énekek és köszöntők: Eredeti felvételek a Magyar Tudományos Akadémia Zenetudományi Intézete és a Néprajzi Múzeum archívumából*, válogatta és szerkesztette: PAKSA Katalin, hangrestaurálás: NÉMETH István, Bp., Allegro Thaler Kiadó, 2004. (A lemez száma: MZA 072)
3. A magyar jezsuiták küldetése a kezdetektől napjainkig. Szerk. Szilágyi Csaba. PPKE BTK, Piliscsaba, 2006. (Művelődéstörténeti Műhely, Rendtörténeti konferenciák 2)
4. A magyar nevelés története. Főszerkesztő: HORVÁTH Márton, II. kötet, Felsőoktatási Koordinációs Iroda, Budapest, 1993.
5. *Bálint Sándor*: Néprajz és nevelés. Szeged, 1934.
6. *Dobszay László*: Az esztergomi liturgia. *Vigilia* 52 (1987), 2. szám, 82–88. Világhálón: http://vigilia.hu/node/Vigilia_1987_02_facsimile.pdf
7. *Dobszay László*: Magyar zenetörténet. Gondolat, Bp., 1984. 36–49, 82–91, 160–168, 220–225, 247–255. oldal.
8. *Dobszay László*: Mos Patriae. *Magyar Zene* XXIX (1988), 4. szám, 343–345.
9. *Donáth Péter*: A magyar művelődés és tanítóképzés történetéből, 1868–1958. Trezor kiadó, Bp., 2008.
10. Énekek Szent István király tiszteletére. Szerk. Kovács Andrea–Medgyesy S. Norbert. *Magyar Napló*, Bp., 2014. 33–40, 99–108, 145–225. oldal. (A középkori és a kora újkori história gyakorlata!)

11. Énekek Szent László király tiszteletére. Szerk. Kovács Andrea–Medgyesy S. Norbert. Magyar Napló, Bp., 2012. 29–58, 107–123, 139–200. oldal. (Gyakorlati história!)
12. *Fináczy Ernő*: A magyarországi közoktatás története Mária Terézia korában. Bp. 1899.
13. Gróf Klebelsberg Kunó emlékezete. Szerk. Zombori István. Szeged, Keresztény Értelmiségiek Szövetsége, 1995.
14. *Husztai József*: Gróf Klebelsberg Kunó életműve. Bp., Magyar Tudományos Akadémia, 1942.
15. *Klebelsberg Kuno*: Klebelsberg Kuno beszédei, cikkei és törvényjavaslatai: 1916–1926. Bp., Athenaeum, 1927.
16. *Klebelsberg Kuno*: Neonacionalizmus. Bp., Athenaeum, 1928.
17. *Klebelsberg Kuno*: Világválságban. Bp., Athenaeum, 1931.
18. *Kosáry Domokos*: Művelődés a XVIII. századi Magyarországon. Akadémiai Kiadó, Bp. 1983.
19. *Köte Sándor*: Közoktatás és pedagógia az abszolutizmus és a dualizmus korában (1849–1918). Tankönyvkiadó, Bp. 1975.
20. Magyar Művelődéstörténet. Szerk. Kósa László. Osiris, Budapest, 1998. Letölthető: <https://www.szaktars.hu/osiris/view/kosa-laszlo-szerk-magyar-muvelodestortenet-osiris-tankonyvek-2006/>
21. *Magyar Népzene Tára II. Jeles napok dalai*. Szerk. BARTÓK Béla, KODÁLY Zoltán, s. a. r. KERÉNYI György, Bp., Akadémiai, 1953.
22. *G. Molnár Péter* (szerk.): Arezzói Guidótól a tabletig. Tíz évszázad oktatási-nevelési problémái. L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2018. (A PPKE Nevelés- és Oktatástörténeti Kutatócsoportjának konferenciája.)
23. Magyar Pedagógiai Lexikon. Bp. 1933–1934.
24. Magyarország zenetörténete I. Középkor. Szerk. Rajeczky Benjamin. Akadémiai Kiadó, Bp., 1988.
25. *Medgyesy S. Norbert*: Énekelt történelem I. Az államalapítás kora. L'Harmattan Kiadó, Bp., 2016. (2 db CD-melléklettel)
26. *Medgyesy S. Norbert*: Iskoladramák. Színhátékok, énekek és ünnepek a XVII–XVIII. századi magyarországi iskolakultúrából. Magyar Napló Kiadó, Budapest, 2019.
27. *Mészáros István [szerk.]*: Magyar iskola: 996–1996. Előadások, cikkek, beszédek. Bp. 1997.
28. *Mészáros István*: Népoktatásunk 1553–1777 között. Tankönyvkiadó, Bp. 1972.
29. *Mészáros István*: Népoktatásunk szervezeti-tartalmi alakulása 1777–1830 között. Tankönyvkiadó, Bp. 1984.
30. *Mészáros István–Kádár János Miklós*: Oskolák és iskolák: epizódok tizenhat régi iskolánk történetéből. Bp. 1988.
31. Misztériumjátékok 1. (Színjátéka – Régi magyar iskolai színjátékok 2. CD-melléklettel.) Sajtó alá rendezte, a könyvet és a CD-lemezt összeállította: MEDGYESY S. Norbert. Hangmérnök: NÉMETH István. Protea Kulturális Egyesület, Budapest, 2016. 29–67. A világhálón: <http://publikacio.uni-eszterhazy.hu/4590/>
32. *Nádasi Alfonz OSB*: Mi mindenre emlékezett Kodály? Felsőmagyarország Kiadó, Miskolc, 2000.
33. *Nagy Júlia*: Református kollégiumi irodalom a XVIII–XIX. században. Bp. 2000.
34. *Németh András–Pukánszky Béla*: A pedagógia problémátörténete. Gondolat, Bp., 2004.
35. *Németh László*: Ha én miniszter lennék. Balatonboglár, 1997.
36. *Németh László*: Pedagógiai írások. Szerk. Salamon Anikó. Kriterion, Bukarest, 1980.
37. Ratio Educationis: az 1777-i és az 1806-i kiadás magyar nyelvű fordítása. Ford., jegyz. és mutatókkal ellátta: Mészáros István. Bp. 1981.
38. *Régi Magyar Betlehemes [Várad, 1629.]*, közreadja: KOBZOS KISS Tamás, Bp., Református Egyházzenei Munkaközössége, 1999.
39. *Simon Gyula*: A polgári iskola és a polgári iskolai tanárképzés története Magyarországon. Bp., Tankönyvkiadó, 1979.
40. *Szakál János*: A magyar tanítóképzés története. Hollóssy János Könyvnyomtató, Bp. 1934.
41. TÁTRAI Zsuzsanna, KARÁCSONY MOLNÁR Erika, *Jeles napok, ünnepi szokások*, Bp., Planétás, 1997.
42. Tóth István György: Mivelhogy magad írást nem tudsz... Az írás térhódítása a művelődésben a kora újkori Magyarországon. Bp., 1996.
43. Tudomány, kultúra, politika: Gróf Klebelsberg Kuno válogatott beszédei és írásai (1917–1932). Szerk. Glatz Ferenc. Európa Könyvkiadó, Bp., 1990.
44. VOLLY István, *Népi játékok II. Betlehemes, bölcsöske, Háromkirály*, Bp., Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, 1938.